

indbragt som privat Forslag gjentagne Gange i det andet Thing og gik kun ud paa omtrent de Paragrafer, som nu findes i Lovforslaget som §§ 3 og 4 med de sig dertil sluttende sidste Paragrafer, at der skulde gives Erstatning til Fæste- og Leiehusmænd, der havde et vist Areal af Jord, for Forbedringer, som vare udførte paa deres Jord, idet man mente, at det havde særdeles økonomisk Betydning for Landet i dets Helhed, om der kunde gives en saadan Erstatning. Det ser tilskyndende tiltalende ud, og jeg kan ikke sige andet end at de Mænd, der have bestræbt sig for at bringe det frem, i det Mindste efter min Mening fortjene Tak for deres gode Villie i denne Retning. Men hvad vil det virkelige Resultat blive? Jeg ser bort fra de øvrige Paragrafer, særlig fra § 1. Det er utvivlsomt og indrømmet af Alle, at der bitterlig ingen Fæstetvang er paa Huse — jeg skal maasse senere gjøre et Par Bemærkninger derom, men det er et almindeligt anerkjendt Standpunkt, jeg i Diebliffet gaar ud fra. Hvad vil nu ske, naar disse Paragrafer, saaledes som de oprindeligt vare indbragte, bleve tagne til Følge? Et Leiehus, et saadant Hus, som kunde opsiges med forholdsvis kort Varjel, kunde Bedkommende komme til at flytte fra, ikke blot naar han selv ønskede det, men ogsaa mod hans Villie. Saa skulde han efter dette Forslag have Erstatning for temmelig betydelige Arbejder, han kunde foretage paa Huset. Er der egentlig talt nogen fornuftig Mening i det, at en Mand, der bor aarevis med aarevis eller halvaarsvis Opgivelse, kan indføre gjennemgribende Forandringer ikke blot med Jordens Dyrkning, men ogsaa paa Bygningerne. Det er jo Noget, der synes mig at stille sig for en almindelig Følelse næsten som en Selvfølge, at vil han gjøre det, har han at tale til Eieren om det og slutte Overenskomst med ham, som — jeg kan sige selvfølgelig — aldrig vil udeblive, naar det, han vil gjøre, er til Fordel ogsaa for Eieren, for den Jord, han driver, og det Hus, han bebor. Det synes mig at være det Naturlige. Hvorledes skulde det i og for sig kunne tænkes, at han kunde falde paa at indføre for ham selv kostbare Forandringer og det med et Hus, som han kan siges bort fra efter ganske kort Tids Forløb, og som Eieren har Ret til at nedlægge. Dagen efter, at han flytter. Der er jo ganske vist Huse, som ikke kunne nedlægges, men det gælder kun om de færreste. Et stort Antal kan forandres, omfordeles o. s. v., dem kan Eieren gjøre ved, hvad han vil. Hvad Mening er der saa i, at Eieren skulde give betydelig Erstatning, fordi Leieren har

bygget en hel Del til, som Eieren maasse slet ikke vil beholde efter et halvt eller et helt Aars Forløb. Mindre kraft, men næsten ligesaa forfæret stiller det sig, naar Husmanden har Fæste. Ogsaa der staar Eieren med sin Ret til, naar Fæftet er udløbet, at gjøre med Huset, hvad han vil, og saa er det en hel Besynderlighed, at Eieren skal være tvungen til at give Erstatning for kostbare Bygninger eller Tilbygninger o. s. v., som han maasse slet ikke vil bruge, i alt Fald ikke paa denne Maade, men paa en ganske anden Maade. Derfor ser jeg ikke rettere, end at disse Bestemmelser — isoleret taget, bortset fra de nye, der ere satte til — ikke kunne siges at være heldige, hverken for Eieren, i hvis Ret de indeholde et Indgreb, eller for Husmændene. Hvad vilde nemlig ske, naar vi gjorde det Indarbej i Forholdene? Jeg tror, at alle de Eiere, der syntes, at de ville blive forurettede eller kunne blive det, ville vægre sig ved at udlægge Grund til Huse eller undlade at indrette nye Huse, og det er Noget, man hidtil i over 100 Aar har bestræbt sig for: at faae oprettet nye Huse med Jord til, fordi det er den Maade, hvor paa netop den fattige Del af Landbefolkningen kan komme op paa en selvstændig eller efter Omstændighederne dog i alt Fald ret god Stilling, ubetinget bedre end den, som Indsidderne alene, Husmændene uden Jord, eller den jævne Arbejdsklasse indtager. Man vil ikke gjøre Andet end forhindre Fremfrit, som der har været arbejdet paa i mangfoldige Aar. Man vil maasse svare: Det veed man ikke, maasse det vil gaa anderledes. Men ikke blot tror jeg, at saadant Noget følger af Forholdets Natur, men man kan ogsaa anføre Exempler fra vor Lovgivning paa, at det virkelig har bragt saadanne Resultater. Jeg kan blot nævne som Exempel, at der i 1750 udkom en Forordning, som i Norge søgte at gaa i den Retning, som her antydes med Hensyn til Husene, idet der bestemtes, at naar en Fæster ryddede Grunden for Skov, skulde han have Huset i Fæste. Hvad skete saa? Der skete det, som udtaltes af den Tids Jurister, og som nødvendigvis maatte fremtvinges, idet man havde glemt, at der var to Parter, ikke blot Husmanden, men ogsaa Eieren; man havde været overmaade god mod Husmanden men ikke mod Eieren. Hvad var saa Følgen? Husmændenes Tal svandt ind, Ingen vilde længere give dem saadan et Stykke Jord til at rydde op, som det hedder, for saa mistede Eieren sin Raadighed over Jorden. Det varede derfor kun to Aar, til 1752, saa udkom der en ny Forordning, som hævede den anden, fordi den havde vist sig at være til